

Forfatter: Sthen, Hans Christensen

Titel: Udrag fra En liden Vandrebog

Citation: Sthen, Hans Christensen: "En liden Vandrebog", i Sthen, Hans Christensen: *En liden Vandrebog*, udg. af JENS LYSTER ; JENS HØJGARD , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1994, s. 330. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-sthen01val-shoot-idm140299306184272/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: En liden Vandrebog

Stavemåden »Foorbon« 39,4 kan tjene som støtte for bestemmelsen af udg. H som et tidligt Sartor-tryk, idet der også forekommer en »Foortales« i et andet tidligt Sartor-tryk, nemlig Peder Brock Berghs »Korte Predickener« 1615.

Af afvigende læsemåder i f.eks. 45 str. 5, 5; 54,1 og 10; 56,86; 58,8, 61,32 og 77 fremgår, at de senere Sartor-udgaver NWS, der her går imod H, men sammen med V, ikke kan nedstamme i lige linie fra H. Fænomenet forklares bedst ved at antage, at de hinanden nært beslægtede udgaver HV må have haft et fælles forlæg, som tillige er forlæg for NW.

Skont udg. H kun er et fragment, må den bevarede tekst tilskrives en så høj værdi, dels p.g.a. alder, dels ved sine kvaliteter med relevat til trykfejl, at det ikke har været vanskeligt at beslutte, at fragmentet H i det omfang, det er muligt – og det vil sige i sin helhed – skulle levere tekstgrundlaget for nærværende udgivelse. De øvrige Sartorudgaver NWS kompletterer teksten i et omfang, som er nærmere præciseret under beskrivelsen af disse.

V Uden trykkested og -år. Eksp. tidl. Visby på Gotland, nu ukendt [256 blade. Sign. A⁸-Z⁸ Aa⁸-I⁴]

191 blade eller rester af blade er bevaret: bl.D 2-7 F 2-8 G⁴-H⁸ I 2-7 K⁸, L⁸ M 1, 3-6 og 8 N⁸-O⁸ P 2-7 Q⁸-Z⁸ Aa⁸ Bb 1-3 og 5-8 Cc⁸-Dd⁸ Ee 1-2 og 4-8 Ff 1-2 og 4-8 Gg 1-3 Af disse blade er flg. kun fragmenter: T 8, Z 2, Bb 3 og 5 og 7, Cc 7, Dd 1 og Gg 2-3

11 linier. Kolonnenstørrelse: 51 x 76 mm. Kustoder. Fraktur. Antikva Kursiv. Alm. frakturinitialer, dog bl.X 1: renaissanceinitial i fransk stil. Hver side indrammet af en enkelt række æggestave. Vignet af 4 bladsrøskener bl.T 4r. Samme røskener (14 stk.) indrammer bl.T 4v Kristusmonogrammet JHS og anvendes som frise bl.Cc 7r

Forste (delvis) bevarede blad D 2r lin 1-3: mig tilkommer/ At ingen ond skeffne eller [..]||lycke haffuer fordærffuet mig: At du haf[.]||affverget den grumme Fiendis List oc h[.]|| Bl.T 5r lin 1-4: Her effter følge nogle faa San=|ge/ som mand kand bruge til Skibs/ el=|ler andenstedz paa Reysen/ effter som leyfig=|heden sig begiffuer. Sidste bevarede blad bl.Gg 1v lin 9-11-9. | Du skalt paa din Gud kalde/| Hand skal vel hielpe dig/|

Fotostat KB sign.4-306-8° er fotograferet 1938 efter Exemplar i arkivdepån, Visby* (foto 1549)

Visbyfragmentet, der tilhørte den i 1948 afdøde rektor Richard Steffen, Visby på Gotland, har ikke kunnet opspores, hverken blandt Steffens arvinger eller nulevende lærerkolleger fra Sæveskolen i Visby. Ejheller har gentagne forespørgsler til Landsarkiver (Arkivdepån) i Visby eller egne undersøgelser i KB Sblon, UB Uppsala og UB Lund bragt det til veje. Til alt held sikrede KB sig nævnte

fotostat af det unikke ekspl., snart efter at det var blevet kendt gennem den svenske boghistoriker O. Wäldes to artikler »Palmdiktaren Hans Chr. Sthen och hans Vandrebog», NTBB 25 arg. 1938, 65-72 og – kortfattet, men tillige med to fotos – »Et sålbynt dansk tryck», Gotlandskt Arkiv X, Visby 1938, 34-38. Ovenstående beskrivelse og nærværende udgivelses brug af *V*, som Wälde kalder »Gotlandsexemplaret», bygger på analyser af fotostaten. Angivelsen af kolumnestørrelse forudsætter, at gengivelsen er i forholdet 1/1. Nævnes bør derfor, at kolumnestørrelsen kun er 45 x 65 mm i det foto, der i Wäldes sidstnævnte artikel angives til at være i skala 1/1. Det er dog formodentlig en fejl.

Wälde oplyser, at *V* er indbundet eller rettere indhæftet i groft, mørkebrunt skind, at rektor Steffen har erhvervet *V* på Gotland omkring 1926, at man kan gå ud fra, at bogen er kommet til Gotland allerede i oens danske tid, og at den følgelig må være trykt før år 1645. *V* ansås af Wälde til at være ældre end udg. S. Typografiske forhold taler for, »at Gotlandsfragmentet.. tilhørt en upplaga tryckt omkring 1610.« Det slås fast, at det ikke kan være 1. udg., da det ikke er sat efter forfatterens manuskript, men efter trykt forlæg, at denne omstilling er gået nonchalant for sig, og at korrekturlæsningen er forsvundet. Wälde synes her at agte til 47 str. 3,1 »Mit Kaarß haffuer teg oc draget«, hvor *V* ved sammenblanding med str. 2,5 har »Mit Kaarß haffuer meget ont bedreffuets«. Samme fænomen T-20 str. 5,4, hvor *V* sammenblander slutverset fra forrige strofe. Se var. app.

Selv om *V* skulle være ældre, bevarede udg., hvilket ikke kan udelukkes, er den et så sjusket tryk, at den ikke kunne bæres at være tekstgrundlag for nærværende udgivelse. Det betyder ikke, at man kan ignorere dens læsemåder, der i visse tilfælde peger bagom *H* mod endnu tidligere udgaver. Det gælder således 54,16, hvor mindst én tidligere og nu tabt udg. har haft denne ordlyd tilfældes med *V*. »Oc om du end kunde et Aar eller Ti,«. Det er den eneste forklaring på, at også NWSC har denne tekst, der må betegnes som *lectio difficilior*. Thi at NWSC skulle bygge direkte eller indirekte, på den sjuskede udg. *V*, er uræsoneligt. Læsemåden i *H*: »Oc om du end kunde *ieffue* et Aar eller Ti,« kan være en konjektur. At læsemåden i *H* følges af JUSStB betyder ikke nødvendigvis afhængighed af *H*. Konjekturen er ikke mere fantasifuld, end at den vil melde sig hos enhver korrekturlæser. Et andet ex. på interessante læsemåder i *V* viser 61,32, hvor *H* alene har »saa mangelund«, medens *V* går sammen med alle senere udgaver om kun at skrive »mangelund«.

H kan altså ikke være trykforlæg for *V*, og langt mindre kan *V* med sine utallige trykfejl være forlæg for *H*. Som et formodentlig udenlandsk tryk har *V* næppe heller haft den fornødne autoritet som trykforlæg. Imidlertid er der et så nært slægtskab mellem *H* og *V*, at de nødvendigvis må have haft et fælles forlæg. Slavisk følges de ad blad for blad, ja linie for linie. Det ses således bl. F 7r 5-7 og 9, Y 2v 6, Y 7r 8 og Aa 7r 9, hvor deres med udg. N fælles linieskift